

- // Вісник Черкаського державного університету. – Черкаси, 1999. – С. 56-62.
8. Рибачок С.М. Термінологічна лексика як засіб когезії англомовного економічного тексту: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Запорізький державний університет. – Запоріжжя, 2004. – 20 с.
 9. Шиманович Т.М. Когнітивні чинники еволюції назв осіб в англійській мові XX ст.: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К., 2005. – 20 с.
 10. Kotler Philip, Armstrong Gary Marketing. An Introduction. – Englewood Cliffs: Prentice-Hall, Inc., 1993. – 632 p.
 11. Milkovich T. George, Boudreau W.J. Human Resource Management. – Irwin Mc-Graw-Hill, Inc., 1997. – 692 p.
 12. New Webster's Dictionary and Thesaurus of the English Language. – Lexicon Publications, Inc., 1993. – 1150 p.
 13. Nickels G.W., Mc Hugh M.I., Mc Hugh M. Susan Understanding Business. – Mc Graw Hill: Irwin McGraw-Hill, 1999. – 806 p.
 14. Robbins P. Stephen, DeCenzo A. David Fundamentals of Management. – Upper Saddle River: Prentice Hall, Inc., 2001. – 522 p.

Довідкова література:

1. Англо-русский экономический словарь / Под ред. А. В. Аникина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Русский язык, 1993. – 792 с.
2. Жданова И.Ф. Новый англо-русский экономический словарь. – М.: Русский язык. Медиа, 2005. – 1028 с.
3. Collin P.H. Dictionary of Business. – L.: Peter Collin Publishing Ltd, 1997. – 332 p.
4. "The Economist", 2001-2004.

*Воскрес А.А.
Київський національний
лінгвістичний університет*

БАЗОВІ СТРУКТУРНІ МОДЕЛІ ПІДРЯДНИХ ПОРІВНЯЛЬНИХ РЕЧЕНЬ

Розвиток когнітології дав новий поштовх для вивчення мовних явищ в історичній перспективі, зокрема це зумовило розвиток синтаксису. З'ясування шляхів еволюції мовних систем у цілому, як і окремих типів мовних конструкцій, унаочнило загальнолюдські механізми вербалізації мисленневих процесів. Разом із тим їхнє вивчення в різноманітному етнокультурному контексті дало змогу виявити національну специфіку реалізації таких механізмів [2].

Історія вивчення підрядних речень в англістиці має свої традиції (І. Р. Буніятова, В. В. Михайленко, А. М. Приходько, Г. М. Семененко, Я. Г. Тестелець), проте низка питань, пов'язаних зі статусом, класифікацією та функціональними характеристиками підрядних речень у процесі розвитку англійської мови, залишаються дискусійними та недостатньо висвітленими. Серед них, зокрема, розкриття структурних та функціональних особливостей підрядних порівняльних речень. Поряд із цим існують праці, присвячені феномену "порівняння" (Н. В. Малімонова, Л. В. Прокопчук, Н. П. Шаповалова). Багатоплановість феномену, позначуваного терміном "порівняння", зумовило його розгляд у філософському (гносеологічному), логічному та лінгвістичному аспектах. Останній передбачає послідовну диференціацію порівняння як об'єкта граматики, лексикології, фразеології, стилістики. Особливої значущості в сучасному мовознавстві набуло також питання граматичного статусу порівняльних конструкцій. Зокрема, дискусійною є проблема розмежування так званих порівняльних зворотів і підрядних порівняльних речень [3; 5].

Відповідно **актуальним** є висвітлення проблеми базових структурних моделей

підрядних порівняльних речень із урахуванням нових критеріїв аналізу речення, які виявляються релевантними для здійснення розвідок із зазначених питань як у синхронії, так і в діахронії.

Метою даного дослідження є аналіз основних структурних моделей підрядних порівняльних речень у мові давньоанглійського періоду як формотворних конститuentів гіпотаксису.

Дослідження проводилося на матеріалі поеми Беовульф, текстів про епоху короля Альфреда та інших давньоанглійських пам'яток.

Давньоанглійська мова в її писемній літературній формі має цілу систему різноманітних засобів вираження підрядного зв'язку, які відрізняються один від одного за своєю роллю та вживанням у мові. Серед них ми знаходимо і граматичні засоби: власне підрядні сполучники та комплекси слів, що мають сполучну силу та вживаються для оформлення підрядних зв'язків. Характер цих засобів і ступінь частоти вживання того чи іншого з них залежить, звичайно, від характеру та походження кожної окремої літературної мови.

Семантика сполучників і сполучних слів є однією з основних специфічних рис, що характеризують підрядне речення в давньоанглійській мові. В мові вже зафіксовано складнопідрядні речення. Існує також парадигма сполучних засобів, яка утворилася головним чином із прислівникових елементів головного речення. Дані сполучні засоби мають особливий характер: їх значення та функції не є чітко диференційованими, більшість із них має декілька значень та може використовуватися для оформлення різних типів підрядного зв'язку. Для давньоанглійського періоду характерна необхідність логіко-синтаксичної підрядності, наявна можливість встановлення ступенів, частин цілого та їх відношень, однак, не можливо точно визначити типи відношень. Часто сполучником виражається тільки факт підрядності, але не її характер. Широке використання кореляції (сполучник, який вводить підрядне речення, корелює з прислівниковим або займенниковим елементом, що стоїть в головному реченні) також свідчить про недостатню чіткість оформлення функцій підрядних сполучників. Важливим моментом при аналізі синтаксичних відношень є врахування смислових зв'язків, що об'єднують речення [4].

Підрядні порівняльні речення вводяться в давньоанглійській мові сполучниками, *for*, *for*, *for*; *swa* (*swa*) (...*swa*); *þan*(*ne*), *þonne*. Розглянемо підрядне порівняльне речення, що вводиться сполучником *swa*:

Pa cwæð se heah-gerefa. þe þa git hæden wæs. and eall swa yfele ge-tucod. swa tranquillinus wæs ær /Ælfr., 126/. "Тоді сказав префект, який все ще був язичником і якого так само суворо катували, як катували Транквілініуса раніше".

Сполучник *swa* походить від непрямого відмінка спільногерманської форми **swaz* (індогерманська форма **swos* "чийсь власний"), пор. *sva* "чиясь власна персона" в санскриті та латинську форму *suus* "чийсь власний" [8, 703]. Відповідники в германських мовах *swe*, *swa* – в готській, *sva* – в давньопівнічній. В середньоанглійський період зустрічаються форми *swa*, *al swa*, *as* [6].

Сполучник *swa* є багатозначним, і вираження порівняльних зв'язків – це лише одна з його 9 функцій [7, 328]. Поряд із цією функцією *swa* вводить підрядні речення способу дії, місця, часу, наслідку, причини та допустові.

Також для мінімізації синтаксичної неоднозначності у визначенні головного та підрядного порівняльного речення в давньоанглійській мові існували такі прийоми: використання певного порядку слів, використання умовного способу дієслів, певний порядок розташування зв'язаних між собою речень, уживання додаткових лексичних

засобів. Дані ознаки підрядності є факультативними: вони характеризують окремі залежні предикативні одиниці, але не є обов'язковими для даного типу підрядних речень у цілому.

Позиційні характеристики підрядних порівняльних речень:

Місце підрядного порівняльного у складнопідрядному реченні залежить, в основному, від місця логічного наголосу у висловлюванні. Підрядні порівняльні речення можуть знаходитися в ініціальній, медіальній та фінальній позиції по відношенню до головного речення.

При ініціальній позиції подрядного порівняльного речення по відношенню до головного виділяють два варіанти розташування сполучника:

Підрядний сполучник актуалізується на абсолютному початку підрядного речення: “*Nolde ic sweord beran, wæpen to wyrme, gif ic wiste hu wið ðam aglæcean elles meahte gylpe wiðgripan, swa ic gio wið Grendle dyde.*” (Beowulf, 251). “Я не мав би нести зброю, меч до змії, якби звичайно знав, як і з таким ворогом можна добитися чогось іншого, окрім своїх клятв, як це було за часів Грендоля”.

Підрядний сполучник вживається на початку підрядного речення після сурядних сполучників *ac* та *and*: “*Ac wutan don swa us þearf is warnian us be swilcan, & soþ is þæt ic secge, wursan dæda we witan mid Englum, sume gewordene þonne we mid Bryttan æhwar gehyrdan.*” (Sermo Lupi ad Anglos, 142). “І давайте вчиняти так, як для нас необхідно, взявши це за пересторогу, і я кажу правду, що ми знаємо про ганебні вчинки англійців, гірші, ніж вчинки бритів, про які ми коли-небудь чули”.

Підрядне порівняльне речення в медіальній позиції. Приклади медіальної позиції підрядного порівняльного зустрічаються частіше, ніж речення у ініціальній позиції: “*Hu scamað þæt hy betan heora misdæda, swa swa bec tæcan, gelice þam dwæsan þe for heora wrytan lewe nellað beorgan: ær hy na ne magan, þeh hy eal willan.*” (Sermo Lupi ad Anglos, 120). “Але через безкорисні нападки їм стає соромно шкодувати про свої злочини, саме так, як вчать книжки, неначе ті дурні чоловіки, що через гордість не будуть захищатися від нападів до того, як відпаде потреба це робити, хоч усі вони і прагнуть цього”.

Підрядне порівняльне речення у фінальній позиції. Як правило, підрядне порівняльне речення знаходиться у фінальній позиції по відношенню до головного речення, і тим самим основна увага приділяється змісту головного речення, що несе на собі логічний наголос: “*Ne meahte he on eorðan, ðeah he uðe wel, on ðam frumgare feorh gehealdan, ne ðæs wealdendes wiht oncirran; wolde dom godes dædum rædan gumena gehwylcum, swa he nu gen deð.*” (Beowulf, 2855). “Хоч він і сильно бажав цього, більше він не міг захищати життя того найкращого воїна, не міг він завадити волі самобутнього Бога, доля призначеним всевишнім вище за діяння людини, як це відбувається в наші дні”.

Основна думка висловлюється в головному реченні, а підрядне надає додаткову характеристику дії головного речення, його внутрішню мотивацію. Зміст головного речення зберігається при елімінації підрядного речення.

Такий відносно вільний зв'язок між компонентами складнопідрядного речення пояснюється самою природою підрядного речення, що має факультативну сполучуваність із дієслівним центром підрядності [1].

Таблиця 1

Ініціальна позиція підрядного порівняльного речення	Підрядне порівняльне речення в медіальній позиції	Підрядне порівняльне речення у фінальній позиції
10%	40%	50%

В таблиці наведені відсоткові дані прикладів, що були проаналізовані.

Засоби вираження підрядності характеризуються тим, що їх семантика зв'язана у більшості випадків лише з типом відношень, виражених складнопідрядним реченням. Винятком є лише препозиція підрядних, які виражають відомий або загальновідомий факт, причину, що є зрозумілою сама по собі. Семантичне наповнення засобів вираження підрядності зумовлює їх функції, що полягають у передачі лише загального типу відносин, але не диференціюють значень цих відношень.

Підрядне порівняльне речення в давньоанглійській мові може відноситися як до дієслова (V) головного речення, так і до VP – (дієслівної фрази) загалом. В останньому випадку підрядне речення пояснює один із компонентів VP, який, як правило, є ремою головного речення. Підрядні порівняльні вставні речення, через ослаблення порівняльних функцій, можуть структурно відноситися до окремих членів головного речення, безпосередньо слідуючи за ними.

Використання умовного способу дієслова в давньоанглійській мові необхідно розглядати як комплементарний граматичний засіб реалізації підрядного речення, тобто такий, що виконує уточнюючу функцію при загальній дифузності та розмитості граматичного контексту.

Висновки:

1. Основними маркерами підрядності в давньоанглійській мові виступали сполучники та сполучні слова.

2. Для мінімізації синтаксичної неоднозначності у визначенні головного та підрядного порівняльного речення в давньоанглійській мові існували такі прийоми: використання окремого порядку слів (основним порядком слів у головному реченні був V2 - порядок слів у реченні, при якому дієслово актуалізується у другій позиції з початку речення; в підрядному порівняльному реченні переважав порядок слів із дієсловом у фінальній позиції, який поступово змінювався на ADV/COMP + SUBJ +V-FINITE, тобто V3 - порядок слів у реченні, при якому дієслово актуалізується у третій позиції з початку речення), використання умовного способу дієслів, певний порядок розташування зв'язаних між собою речень, вживання додаткових лексичних засобів.

3. У давньоанглійській мові для підрядного порівняльного речення характерна фінальна та медіальна позиції по відношенню до головного.

У подальшій роботі вважаємо доцільним встановити основні структурні та функціональні властивості підрядних порівняльних речень у мові давньоанглійського періоду як формотвірних конститuentів гіпотаксису, а також їх розвиток в середньоанглійському та новоанглійському періодах.

Використана література:

1. Адмони В. Г., Смирницький А. И. Синтаксис английского языка (Рецензия) // Вопросы языкознания. – 1958. – № 6. – С. 107-111.
2. Буніятова І.Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах IV – XIII ст. – К.: КНЛУ, 2003. – 327 с.
3. Прокопчук Л.В.. Категорія порівняння та її вираження в структурі простого речення: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Вінницький державний педагогічний ун-т ім. М. Коцюбинського. – К., 2000. – 17 с.
4. Семененко Г.М. Підрядні речення обставини причини в давньоанглійській мові: структура та функціонування: Дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. – К., 2003. – 186 с.
5. Шаповалова Н.П. Функціонально-семантичний статус порівняльних конструкцій у сучасній українській мові: Автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Донецький державний університет. – Д., 1998. – 18 с.
6. A Comprehensive Grammar of the English Language / Ed. by Quirk R., Greebaum S., Leech G., Svartvik J. – L., N. Y.: Longman, 1985. – 1779 p.

7. Hall J. R. C., Meritt H. D. A Concise Anglo-Saxon Dictionary. – Cambridge: Cambridge University Press, 1975. – 432 p.
8. Skeat W. W. An Etymological Dictionary of the English language. – Oxford: Oxford University Press, 1961. – 780 p.

Джерела ілюстративного матеріалу:

1. Ælfric Catholic Homilies / Ed. by Godden, M. R. – London: Oxford University Press, 1979. – 390 p.
2. Beowulf nebst den kleineren Denklem der Heldensage. Mit Einleitung, Glossar und Anmerkungen / Hrsg. Von F. Holthausen. – Teile I-II. – Heidelberg: Carl Winter's Universitätsbuchhandlung, 1908 – 1909. – 125 p.
3. The Dream of the Rood / Ed. by B. Dickins and A. S.C. Ross. – London: Methuen & Co., Ltd., 1956. – 51 p.
4. Sermo Lupi ad Anglos // Алексеева Л. С. Древнеанглийский язык. – М.: Высшая школа, 1964. – P. 42-47.

*Гончарова Т.В.
Національний педагогічний
університет ім. М.П.Драгоманова*

**ОБРЯДОВО-МІФОЛОГЕМНА КОНЦЕПТОСФЕРА
АГЕНТИВНИХ НОМІНАТИВНИХ ОДИНИЦЬ З ФОРМАНТОМ –ER
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ**

Як відомо, концепти існують не іманентно, а в певній людській “ідеосфері” [1]. І сьогодні в багатьох лінгвістичних працях [2; 4 та ін.] підтверджується позиція С. Аскольдова про те, що “концепти виникають у свідомості людини не тільки як “натяки на можливі значення”, але й як відгуки на попередній мовний досвід людини в цілому – поетичний, прозаїчний, науковий, соціальний, історичний і т.п. Концепт не тільки заміщає собою значення слова і тим самим знімає розбіжності в розумінні значення слова, чим полегшується спілкування, а й певною мірою розширює значення, залишаючи можливості для співтворчості, домислювання, “до фантазування” і для емоційної аури слова. Концепти, будучи в основному загальними, водночас містять у собі можливі відхилення і доповнення, але в межах контексту. Концепт перебуває між широкими можливостями, що постають на основі його “функції як замісника значення”, й обмеженнями, зумовленими контекстом” [1, 267 – 279].

Отже, концепт буде значно багатшим, якщо національний, соціальний, професійний, сімейний і особистий досвід людини, що користується концептом, є досить широким. Усі потенції, що відкриваються в словниковому запасі окремої людини, як і всієї мови в цілому, називають концептосферами [3].

У семантичний склад концепту включається також уся прагматична інформація мовного знака, пов'язана з його експресивною й іллокутивною функціями, що цілком узгоджується з “інтенсивністю” духовних цінностей, до яких він оперує. Ще одним компонентом семантики мовного концепту є когнітивна пам'ять слова – смислові характеристики мовного знака, пов'язані з його споконвічним призначенням й системою духовних цінностей носіїв мови. Проте концептологічно найсуттєвішим тут виявляється так званий культурно-етнічний компонент, що визначає специфіку семантики одиниць мови й відображає мовну картину світу його носіїв. Виділення концепту як ментального утворення з лінгвокультурною специфікою, – це закономірний крок у становленні антропоцентричної парадигми гуманітарного, зокрема, лінгвістичного знання. Адже в концепті безособове й об'єктивістське поняття авторизується відносно етносемантичної